

није била само симболика старосне доби, него и пола, пројектована са човека на природу, односно временски циклус. „О хришћанству у народној вери“ или „Уместо закључка“ представља ауторску формулацију и виђење „народног хришћанства/православља“, појма који се активно користи у друштвеним наукама и који је за сада непривлачна за цркву као и опис начина настаја-

ња те појаве. Т. А. Бернштам говори о „пантеистичком натурализму“ (термин Н. Лоског), који представља религиозно-синкретичку универзалију свих европских народа, одбацујући на тај начин тезу, распрострањену у средњој Европи, да је за Русију, у ствари, карактеристично постојање две вере.

Тања Павловић

Фолклор, традиција, култура. Зборник у част Светлане Стојкове, Софија, 2002, 385 стр., Стојанка Бојациева, Доротеја Добрева, Светла Петкова (ур.)

Зборник радова *Фолклор, традиције, култура (Фолклор, традиције, култура)* посвећен је осамдесетогодишњем јубилеју Светлане Стојкове, истакнуте бугарске фолклористкиње и истраживача народне традиције, одличног познаваоца и проучаваоца бугарских народних заговатака, епских жанрова, односа између фолклора и књижевности и историје бугарске фолклористике. Зборник се састоји од тридесет радова, међу чијим ауторима су њене колеге и ученици са Етнографског института и Института за фолклор у Софији, као и истраживачи фолклора са других института Бугарске академије наука и иностраних универзитета и института. На крају зборника дата је исцрпна библиографија радова Светлане Стојкове.

Као основна карактеристика овог зборника истиче се разноликост прилога у њему – како по тематици тако и по методолошким приступима.

Неколико аутора бави се неким од аспеката фолклорних жанрова или за њих карактеристичним елементима. Пламен Бочков (Софија) у свом

прилогу проблематизује однос између епоса као жанра и категорије простора, дајући вома успелу анализу карактеристика простора у епизи које су посебност у односу на друге фолклорне жанрове (то су фрагментираност, условност и аксиологичност). У другом делу прилога разматра се трпеза као локус од изузетне важности у структури епских текстова. Николај Кауфман (Софија) бави се жанровским карактеристикама бугарских песама уз рад, издвајајући њихове основне тематске кругове у различитим регионима Бугарске. Прилог Магдалене Елчинове (Софија) за предмет има прагматички аспект пословица и бави се питањима као што су утицај друштвеног и прагматичког контекста на функционисање пословица у процесу комуникације, веза између значења пословице и њене употребе и формирање компетенције у употреби пословица; ова питања разматрају се на два нивоа – пословица се посматра у оквиру вербалне комуникације у ширем смислу и у оквиру фолклорне комуникације. Георг Краев (Софија) у свом при-

логу покушава да магију, загонетку и пословицу представи као јединствени митско-ритуални конструкт, а Доротеја Добрева (Софија) анализира представу о попу (православном свештенику) у усменој култури на основу јужнословенске и источнословенске усмене традиције, пратећи миграцију овог мотива у различитим културним, политичким и историјским контекстима, док Анчо Калојанов (Велико Трново) прати развој мотива дрвета у варијантама коледарске песме *Мома и вита ела*. Јорданка Коцева (Софија) бави се мотивом брака са натприродним бићем у бугарским бајкама, у којима су конфликтне ситуације у породично-брачним односима последица кршења до сада у етнологији nedовољно проученог брачног табуа. Посматрајући бугарску наративну прозу и наративне песничке жанрове као целину, Љиљана Даскалова-Перковска (Шарлотесвил, Вирџинија) са становишта етнопоетике указује на неке карактеристичне црте наративне традиције и процесе који леже у основи генерирања наративног текста. Флорентина Бадаланова (Лондон) у свом прилогу обрађује фолклорне текстове који за предмет имају мит о Аврамовој жртви, док се Катја Михајлова (Софија) бави транспозицијама јеванђељског мотива о богатом и бедном Лазару у словенским фолклорним текстовима.

Љиљана Минкова (Софија) анализира ставове два западноевропска аутора – Георга Розена и Карла Емила Францоza према хајдучком покрету коме су они посветили неколико својих дела. Розен у својој књизи *Балкански хајдуци* даје прилично негативну слику о хајдучима, бранећи позиције турске државе, док Француз, иако на почетку свог рада под великим утицајем Розена,

у каснијим текстовима хајдуке описује на позитиван и објективан начин. Оба аутора имају веома високо мишљење о хајдучким епским песмама.

Борјана Велчева (Софија) бави се лексичким инвентаром два плача из бугарских средњовековних рукописа (16–18. век), њиховим међусобним односом и односом према грчком оригиналу.

Аутобиографски дискурс предмет је анализе у следећим радовима у зборнику *Фолклор, традиције, култура: у прилогу Усмена историја, писани текст, секундарна усменост*, Љубомира Парпулова-Грибл (Охајо) на основу аутобиографија две Бугарке које су емигрирале у САД бави се прелазом од усмене аутобиографије до њеног записа па све до секундарне усмености (запис на видео-касети), односом ове три форме и њиховим међусобним утицајем. Предмет прилога Светле Петкове (Софија) је етички код личног погледа на свет који се ишчитава из аутобиографије и свакодневног говора старије жене из бугарске муслиманске заједнице у селу Галата (Тетванско). Ауторка закључује да је морална схема њене информаторке преузета из традиције, а да су преовлађујуће културне вредности усвојене кроз фолклор и религиозно образовање. Албена Георгиева (Софија) анализира улогу манастира у процесу перцепције религиозности, посебно истичући значај наратива о чудима који су део локалне традиције или припадају личном искуству. Стојанка Бојацијева (Софија) разматра мотив остављеног детета у комуникацијској меморији, коју види као скуп фолклорних текстова и наратива о личном искуству. Посебна пажња је поклоњена представи о остављеном детету у процесу националне симболизаци-

је, као и савременим симболичким и метафоричким употребама овог мотива.

Дарина Младенова (Софија) на основу уметничких и фоклорних текстова износи главне представе о звездама у бугарској традиционалној слици света, разматрајући везу између буг. *звезда* и глагола, именица и придева који означавају светлост звездâ и, са друге стране, поређења и метафоре у којима се звезде на основу своје светлости доводе у везу са другим предметима и појавама.

У прилогу Олге Младенове (Калгари) предложен је теоријски и методолошки модел за проучавање социјалних односа у бугарском друштву 19. века. На основу дела из бугарске књижевности из овог раздобља, Младенова указује на могућности анализе односа између социјалног статуса човека коме тај статус припада и језичке формулације тог односа, затим анализе семантичке структуре лексичког поља термина који означавају социјалне статусе, анализе друштвених улога и њихових језичких израза, као и анализе социјалних статуса и улога као компонената структуре и организације друштва.

Тема неколико радова у зборнику су савремени токови и тенденције у развоју фолклора и фоклористичких истраживања. Прилог Клауса Рота (Минхен) бави се положајем и задацима истраживања фолклорних наратива у доба глобализације и значајног пораста броја културних контаката; Рот сматра да ће се традиционалне форме фолклорне наративе прилагодити новим условима и покушава да оцрта теоријски оквир у коме се истраживање фолклорних наратива и интеркултурна комуникација међусобно надопуњују и области у којима по-

везивање ове две области може дати плодне резултате. Евгенија Мицева (Софија) разматра место и улогу фолклора у савременом бугарском друштву, а Радост Иванова (Софија) скреће пажњу на нову функцију фолклора, везану за позорницу на којој се одржавају фолклорни фестивали, и сматра да такви фестивали представљају аутентичну традицију.

Историјом бугарске фолклористике, тачније њеним почецима, бави се Ines Köler-Zülch (Гетинген). У свом прилогу она анализира позиве за сакупљање народних умотворина у 19. веку, разматрајући их поузданим индикатором успостављања фолклористике као дисциплине. Јан Ручлиќ (Праг) прати развој словачке етнологије и фолклористике и њихове везе са чешким и чехословачким институцијама, указујући на то да су се ове дисциплине у Словачкој постепено осамостаљивале, а процес осамостаљивања и успостављања словачких институција које се њима баве окончан је 1990. године.

Питањем идентитета различитих социјалних група бави се значајан број аутора. Милена Бенковска-Ѕабокова (Софија) разматра манифестације колебљивог идентитета бугарских муслимана (помака) на основу сопственог теренског искуства из села Драгиново (Велинградско). Посебно занимљив аспект тог колебљивог идентитета огледа се у пракси коришћења вишеструких имена – бугарских и муслиманских. У селу је уочљива и специфична културна диглосија између модерног и традиционалног, а чланови неких породица, за које је карактеристично да имају више образовање, познати су у селу као „јогији“ јер упражњавају једну врсту „јогизма“. Сами „јогији“ инсистирају управо

на овој категоризацији, а не на називу будизам, истичући да „јогизам“ не само да не угрожава њихову припадност исламу, него је још више ојачава. Овај пример указује, како истиче Бенковска-Сабокова, на то да колебљиви идентитет није само израз унутрашње несигурности, него може индуковати и културну разноврсност. Иваничка Георгиева (Софија) даје историјат насељавања Бугара на Криму, њиховог живота на овом полуострву и последица по културни, језички и етнички идентитет изазваних њиховим насилним расељавањем у доба сталинизма. Валентина Ганева-Рајчева (Софија) на основу три генерације Бугара који живе у Будимпешти и околини разматра начине на које се бугарски етнички и културни идентитет успоставља, одржава и изражава у мађарској средини, посебно осветљавајући улогу фолклора у овим процесима. Вања Матеева (Софија) на основу текста из алманаха *Родољубец* и аутобиографија Бугара из Молдавије и Украјине покушава да реконструира основне симболе који сачињавају представу о Бугарској међу припадницима највеће бугарске дијаспоре – Бугарима у Бесарабији. Мила Сантова (Софија) бави се проблемима културе и традиције у малом граду на примеру града Банско. У њеном

прилогу разматрају се неке од особености становника овог града и њиховог начина живота и као карактеристичне издвајају се конзервативизам, улога породице и сродства, изразито поштовање мушкарца, вредноћа и штедљивост, уз закључак да се менталитет становника Банског формира кроз изразити традиционални код уско повезан са осећајем заједничког припадања.

Два текста у овом зборнику за главни предмет имају материјалну традиционалну културу: Љубомир Миков (Софија) разматра ткану орнаментику код Турака у Бугарској, нарочито истичући везу између украса и функције украшене тканине; Станка Јанева (Софија) анализира обредну праксу повезану са свадбеним сандуцима, који представљају јединствену својину жене у свекровој кући.

Радови у зборинку *Фолклор, традиције, култура* потичу из пера аутора веома разноврсних по својим опредељењима и приступима проблемима. Ова колекција радова, у исто време, за заједнички именованитељ има актуелност обрађиване проблематике и модерност коришћених приступа, и тако на најбољи начин илуструје тренутно стање и правце развоја у бугарској фолклористици и проучавању бугарске културе.

Тања Петровић